

З ІСТОРІЇ ОПАЛЮВАЛЬНИХ ПРИЛАДІВ

Київський національний університет будівництва і архітектури, Україна

В статті розглянуто основні типи опалювальних приладів і принципи їх роботи, специфіку декоративного оздоблення печей і камінів. Досліджено специфічні особливості печей і камінів фінського «національного романтизму».

Ключові слова: печі, каміни, «національний романтизм».

Постановка проблеми. Найбільш популярними опалювальними приладами, як водночас сприяли здійсненню вентиляції приміщень, були каміни і печі, причому каміни є опалювальними приладами з більш довгою історією, ніж власне печі, хоча протягом свого існування основні зміни в роботі каміна стосувались передусім технології його облаштування.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Протягом стильових змін в архітектурі і будівництві такі зміни зачепили і зовнішнє оздоблення та формотворення опалювальних приладів, причому поряд з функціональними печами виник і різновид суто декоративних, бутафорських опалювальних приладів без виконання функцій обігріву та вентиляції приміщень, на чому наголошують дослідники опалювальних приладів К. В. Ліхолат та А. І. Роденков [1, 2, 3].

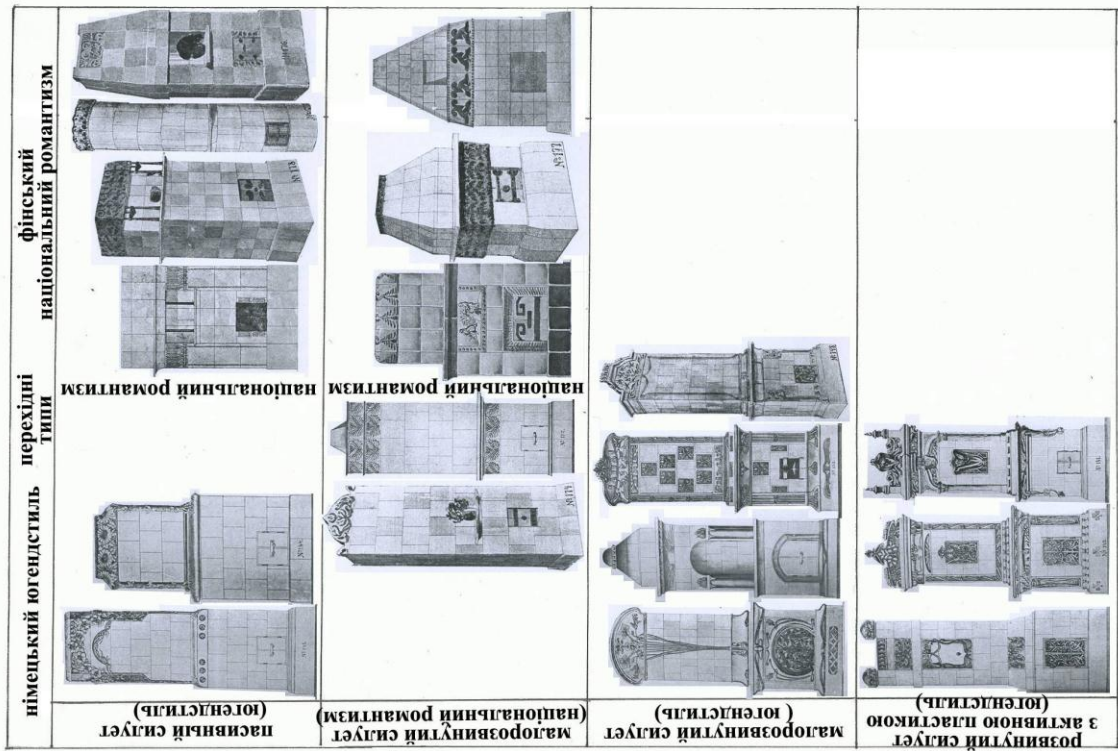
Основна частина. Ці дослідники виділили основний перелік опалювальних приладів, серед яких перчислимо насамперед власне **печі** як опалювальні прилади, принцип роботи яких базується на віддаванні тепла від спалюваного в закритому просторі палива, отриманого через оболонку, що обігривається зсередини, **банні печі**, інакше печі-кам'янки, які складаються з паливника і розташованої над ним кам'янки (відкритої чи закритої) та розпалюються дровами чи газом з парної чи передбанника, **духові печі**, **печі-каміни** (або камінні печі), в яких камін поєднаний спільним фундаментом з піччю і спільним димарем (їх особливістю в випадку окремих димоходів є можливість окремого розпалення - печі, каміну), металеві **печі – буржуйки**, поширені на початку ХХ століття, в яких металевими були і самі печі, і димарі, розраховані на швидкий обігрів приміщення, але на таке ж швидке осолонення печі в разі припинення опалення, власне **каміни**, принцип роботи яких побудований на обігріві повітря безпосередньо відкритим вогнем (лат. «камін» = «очаг») і досить складну багатoelementну структуру з паливником і димаря без димоходів, декоративно оздобленою топкою, завершеною камінною полицею, з камінним екраном перед нею (коефіцієнт ефективності роботи камінів становить 10-20 %)., вузькопрофільні стаціонарні і мобільні **кухонні печі** з плитою, духовкою та підігрівом води, викладені з вогнетривкої цегли, шамоту, чавуну чи сталі, як правило, обличковані кахлями. Менш поширеними в ХІХ-ХХ ст. були **лежанки** – верхні частини очага та **пекарні печі**, т.зв. **голандські печі**, розраховані на розпалення один раз на добу і повільну віддачу

тепла в приміщення. Печі отримали різноманітні форми в плані: найпоширенішою була прямокутна форма (прямокутні середстінні та кутові печі), кутова форма, діагональна форм, кругла чи багатокутна. Як правило, печі, камінні печі чи каміни влаштовувалися в товщі стіни і складалися з топки, отвору і димаря над ним, а також повітровода (продушини, продуха), приток якого регулювався заслонкою.

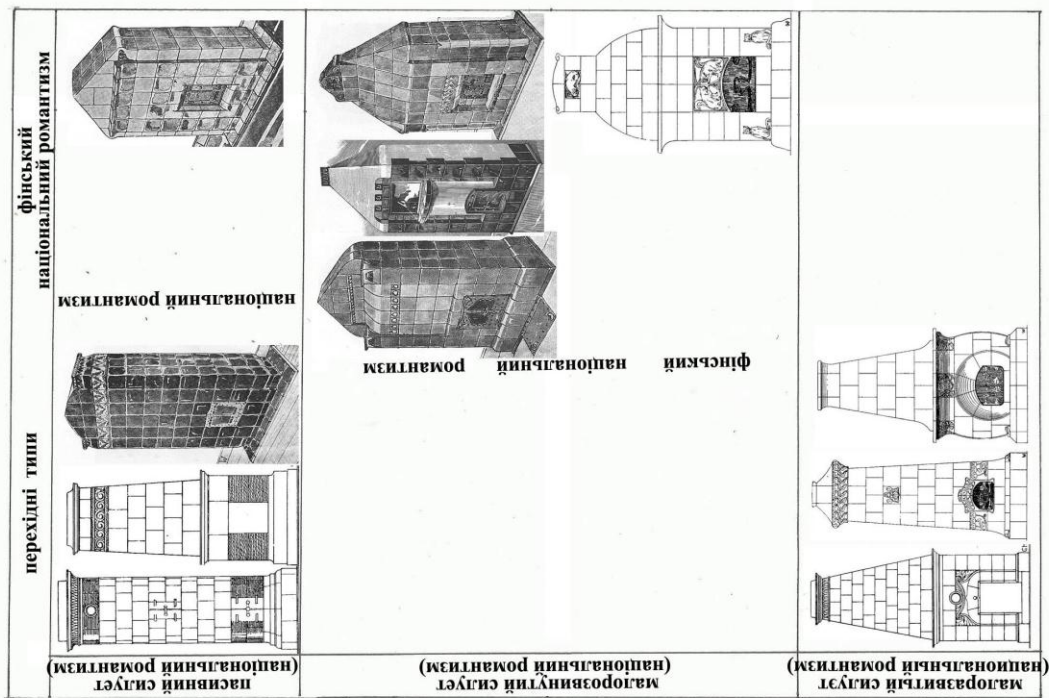
Крім суто функціонального призначення, опалювальні прилади мали також і декоративно-естетичне значення, часто перетворюючись несправжні витвори мистецтва. Лицьові поверхні печей, камінних печей та камінів обличковувались природним каменем, отиньковувались, прикрашались кахлями різних типів, ліпними прикрасами, рідше – обличковувались деревом або одразу кількома видами згаданих матеріалів. Окрему групу становили металеві печі. До речі, змінювалось не лише зовнішнє оздоблення і форма печей та камінних печей, а й зміни відбувались і в їх роботі, зокрема варіювалась і форма димаря у розтині (квадратна, прямокутна, овальна, кругла), різноманітними були негорючі матеріали для виготовлення димарі (цегла, сталь, кераміка).

Цікавими для розгляду є печі так званого «фінського національного романтизму» - «північного модерну», які принципово відрізняються від форм і оздоблення традиційних печей своєю формою, пропорціями та декоративним оздобленням (мал. 1, 2, 3). Розквіт цих печей припадає на 1901-1905 роки, хоча вони випускалися на фінських заводах «Або», «Арабіа», Андстена та на Гресвікенському заводі до 1917 року [3]. На жаль, в Україні печі національного романтизму пінних країн відомі мало, тоді як ці опалювальні прилади залишають багато загадок для дослідників, адже досі не було проведено досліджень, чим пов'язана така кардинальна зміна форми і як це позначилось

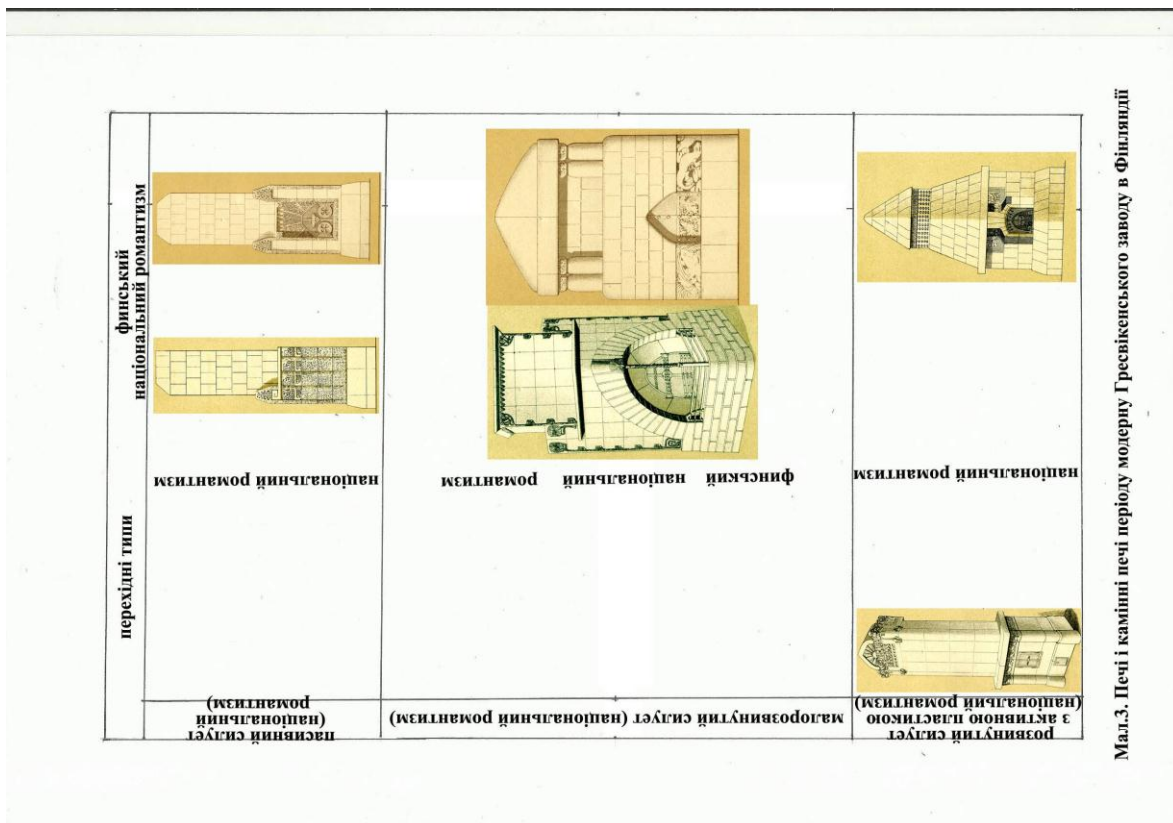
ішнього влаштування печей і камінних печей «національного романтизму». Саме в національному романтизмі з'явилися нетипові трапеційні, ступінчасті, стилізовані під народну піч печі, печі-«обеліски», прямокутні печі змінених пропорцій, з зовнішнім оздобленням з грубого сірого карельського граніту, цементним тинькуванням і характерним скульптурним рельєфом у вигляді хвої з шишками, ведмедів, змій, сов, філінів, сонця. Дослідникам опалювальних приладів доби «національного романтизму»-«північного модерну» варто замислитись, що було первинним, а що вторинним: чи форма справила вплив на принцип роботи печей, чи навпаки зміни в конструкції печей вплинули на зовнішні зміни, чи все залежало виключно від смаків архітектора (мал. 1, 2, 3).

Мал.1. Печі і каміні печі стилю модерн заводу "Або" в Фінляндії (1906)

Мал.2. Печі і каміні печі стилю модерн заводу "Арабіа" в Фінляндії (1914)

Мал.3. Печі і каміни печі періоду модерну Гресвікенського заводу в Фінляндії

Література

1. Лихолат К. В., Роденков А. И. Керамическая мастерская Леопольда Бонафедде. – СПб: 2012. – 107 с.
2. Лихолат К. В., Роденков А. И. В творческой мастерской П. К. Ваулина. – СПб: Коло, 2013. – 144 с.
3. Роденков А. И. Лихолат К. В. Изразцовые печи Выборга. – СПб: Коло, 2013. – 160 с.

ИЗ ИСТОРИИ ОТОПИТЕЛЬНЫХ ПРИБОРОВ

Ю. В. Ивашко

В статье рассмотрены основные типы отопительных приборов и принципы их работы, специфику декоративного оформления печей и каминов. Исследованы специфические особенности печей и каминов финского «национального романтизма».

Ключевые слова: печи, камины, «национальный романтизм».

FROM THE HISTORY OF HEATING DEVICES

Yu. Ivashko

In the text were analyzed the main types of heating devices and principles of their working, specific of decoration of stoves and mantels. Were created the specific features of stoves and mantels of Finnish “national romantizm”.

Key words: stoves, mantels “national romantizm”.